

STARÉ TISKY V BÝVALÉ KNIHOVNĚ ČESKOSLOVENSKÉHO STÁTNÍHO ARCHIVU ZEMĚDĚLSKÉHO

PAVEL TRNKA

Abstrakt: Knihovna Československého státního archivu zemědělského vznikla v roce 1920. Zpočátku byla spravována ředitelem archivu Adolfem Ludvíkem Krejčíkem. Zprvu se nacházela ve strahovském klášteře. V letech 1926–1932 sídlila v Domě zemědělské osvěty na Vinohradech. Poté se přestěhovala do budovy ministerstva zemědělství na Těšnově. Knihy převážně se zaměřením na zemědělství a lesnictví byly získávány zejména nákupem a výběrem z knihoven zámků a velkostatků, které přešly na stát. V roce 1948 přesáhl počet evidovaných svazků hranici 30 000. V roce 1956 byl zmíněný archiv začleněn do nového Státního ústředního archivu, u knihovny se tak stalo až o čtyři roky později. Od druhé poloviny 50. let bylo omezeno doplňování knihovního fondu, který začal být označován jako Knihovna C. V roce 1996 byla knihovna přestěhována do nové budovy archivu na Chodovci a dnes se v zásadě jedná o uzavřený fond.

Knihovna C obsahuje také necelých 1 000 svazků starých tisků pocházejících převážně z 18. století. Ve fondu se nachází tři paleotypy, z nichž nejstarší je z roku 1519. Dominujícím jazykem je němčina. České tisky jsou zastoupeny symbolicky (od roku 1602). Největší množství tisků pochází z českých (od roku 1596), německých a rakouských zemí. Převažují jednoduché polokožené a kožené vazby. Nejstarším a nejhonosnějším provenienčním znakem je tištěné exlibris Petra Voka z Rožmberka z roku 1609.

Klíčová slova: Archivní knihovna, Československý státní archiv zemědělský, staré tisky.

ÚVOD

V červenci 2017 proběhla revize zaměřená na staré tisky ve fondu Knihovna C uloženém v Knihovně Národního archivu na Chodovci. Předcházela jí zevrubný průzkum evidenčních pomůcek. Pozornost byla věnována rovněž původu daných svazků, jejich vazbě, provenienčním znakům a výskytu fragmentů středověkých rukopisů. Velkou část zmíněného fondu tvoří svazky převzaté z Knihovny Ústředního zemědělsko-lesnického archivu v Praze, která se spolu se svým přibližně tisícem starých tisků stala předmětem zájmu tohoto příspěvku.

Nejprve bude věnována pozornost stručným dějinám Knihovny Československého státního archivu zemědělského v Praze a osudům jejího fondu po začlenění do Státního ústředního archivu. Následná část již bude pojednávat o vlastních starých tiscích. Sledována bude jejich akvizice a s tím související vlastnické přípisky a razítka. Proveden bude rozbor chronologický, jazykový a míst vydání. Stranou nezůstane ani obsahová stránka starých tisků a typologie vazeb v návaznosti na jejich výskyt.

STRUČNÉ DĚJINY KNIHOVNY ČESKOSLOVENSKÉHO STÁTNÍHO ARCHIVU ZEMĚDĚLSKÉHO V PRAZE

V roce 1919 zřídilo Ministerstvo zemědělství Československý státní archiv zemědělský, jehož úkolem byla péče „o zemědělské archivnictví a dějiny zemědělství, zemědělské výroby, zemědělského průmyslu a zemědělského obyvatelstva“. O jeho vybudování se zasloužil Adolf Ludvík Krejčík, který se stal následně i ředitelem. Pro potřeby archivu byla v roce 1920 založena pomocná příruční knihovna, ke které byla již od ledna 1920 vedena inventární kniha. Správa

knihovny, která se spolu s archivem nejprve nacházela v pronajatých prostorách Strahovského kláštera, byla dočasně svěřena zmíněnému řediteli.¹ Prostřednictvím nákupu, výměnou, dary a zabíráním starších knih a odborných časopisů z archivů a správních knihoven státních statků, kde měly být údajně „bez užítka pohozeny neb k zničení určeny“, se knihovní fond postupně rozrůstal. Koncem roku 1920 obsahoval přes 1 500 evidovaných svazků. O rok později počet svazků vyšplhal na přibližně 3 400. Odborných časopisů orientovaných na historii, místopis a vlastivědu bylo zpočátku odebíráno 45. Koncem roku 1923, kdy knihovnu tvořilo asi 6 460 svazků, se množstvím doplňovaných seriálů téměř zdvojnásobilo na 84. Knihovna se obsahově zaměřovala na československé dějiny, zejména zemědělské a hospodářské, i místopis.² Ve stejném roce došlo v archivu k přerozdělení agendy, přičemž správu knihovny si nadále ponechal sám Adolf Ludvík Krejčík. Nově měl také archiv k dispozici vlastního kniháře. V roce 1924 opět přibýly další tituly seriálů. Celkem tedy knihovna odebírala 92 československých odborných časopisů a 40 zahraničních.³

Roku 1926 se archiv i s příruční knihovnou přestěhoval do nové budovy – Domu zemědělské osvěty na Vinohradech. Knihovna byla vybavena železnými policemi.⁴ Počet inventovaných svazků přesáhl 10 000. O dva roky později získala knihovna na 150 titulů časopisů. Ani po osmi letech od založení příliš nevyužívali archivní knihovnu, která byla prezenční, badatelé, zejména univerzitní posluchači.⁵ Knihy bylo možné rozdělit do následujících hlavních skupin: historie všeobecná a hospodářská, bibliografie, biografie, rodopis, místopis, vlastivěda, geografie, statistika, národní hospodářství, sociologie a pomocné vědy historické. Do knihovny se dostalo mnoho cenné literatury ze zámeckých knihoven bývalých císařských statků a statků, které byly za pozemkové reformy převzaty Ministerstvem zemědělství.⁶ Za zmínku stojí zejména část zámecké knihovny z Ostrova u Karlových Varů.⁷ Nejprve v roce 1925 přišlo přes 2 200 svazků, které byly postupně inventovány a případně i osignovány.⁸ Patrně v roce 1934 získal archiv dalších 1 742 svazků, které již evidovány nebyly.⁹

V září roku 1932 se archivní knihovna znovu stěhovala, a to do budovy Ministerstva zemědělství na Těšnově, kde jí bylo vyčleněno tříposchodové skladiště. V nových prostorách byla v archivní badatelně zřízena zvláštní příruční knihovna.¹⁰ Během roku 1933 překonala knihovna hranici 20 000 evidovaných svazků. V roce 1937 nahradil Adolfa Ludvíka Krejčíka ve funkci ředitele archivu Václav Černý. Se vznikem protektorátu přišly některé změny. Instituce se dočasně přejmenovala na Zemědělský archiv. V roce 1939 bylo odepsáno více jak 2 200 svazků pocházejících ze zámecké knihovny v Ostrově u Karlových Varů a následně vydáno městskému

1 KREJČÍK, A. L. Z československého státního archivu zemědělského v Praze IV.–132. *Český časopis historický*. 1920, roč. 26, s. 51–53.

2 KREJČÍK, A. L. Československý státní archiv zemědělský. *Brázda*. 1921, roč. 2, s. 330–331; KREJČÍK, A. L. Československý státní archiv zemědělský v Praze. *Časopis pro dějiny venkova*. 1924, roč. 11, s. 76. Údaje o počtech svazků jsou převzaty z přehledu *Vzrůst archivní knihovny podle let, inv. čísel a svazků* vedeného do roku 1936, který je vložen do původní první inventární knihy. Informace o počtech svazků publikované Adolfem Ludvíkem Krejčíkem jsou vyšší, jelikož patrně obsahují i neevidované svazky.

3 KREJČÍK, A. L. Z Čsl. státního archivu zemědělského. *Časopis archivní školy*. 1924, roč. 2, s. 198–199.

4 KREJČÍK, A. L. Z Čsl. státního archivu zemědělského. *Časopis archivní školy*. 1927, roč. 5, s. 209.

5 JANOUŠEK, E. Z Čsl. státního archivu zemědělského. *Časopis archivní školy*. 1928, roč. 6, s. 197.

6 *Mimořádné zprávy Státního úřadu statistického republiky Československé*. 1932, roč. 2, č. 1–16, s. 27.

7 Základní informace o ostrovské knihovně podává KREJČÍK, A. L. Zámecké knihovny. *Národní listy*. 22. leden 1922, s. [9]; Zámecká knihovna Ostrov nad Ohří. *Provenio* [online]. [cit. 2017-09-06]. Dostupné z: <http://opac.nm.cz/authorities/55533>.

8 Knihovna Národního archivu (dále KNA), Evidence, Inventární listy k fondu Knihovna C.

9 Národní archiv (dále NA), ÚZLA, sign. 6/1, inv. č. 112, č. kart. 57 (Brandýs nad Labem), Seznam knih zbytků zámecké knihovny v Ostrově u Karl. Varů podle stavu 3.–15. září 1934.

10 JANOUŠEK, E. Z Čsl. státního archivu zemědělského. *Časopis archivní školy*. 1934, roč. 11, s. 191.

úřadu v Ostrově. Roční přírůstek knihovny se do roku 1943 držel na nižších hodnotách předválečného období,¹¹ zatímco v letech 1944 a 1945 došlo ke znatelnému poklesu (227 a 101 svazků). Po válce byly knihovně opět vráceny svazky z ostrovské knihovny. Kromě toho přicházely také knihy z konfiskovaných velkostatků. V roce 1947 došlo ke změně původního názvu archivu na Státní archiv zemědělský. V roce 1948 překročil počet inventovaných svazků knihovny 30 000. Kolem roku 1950 byla uložena do archivu asi třetina knih bývalé Zemské vyšší školy hospodářské v Táboře, jejichž počet byl odhadován na 12 000 svazků.¹² Tento celek zůstal zachován jako samostatný fond. V roce 1950 bylo také přivezeno více než 2 000 svazků vybraných z konopištské knihovny.¹³ Roku 1952 proběhlo další přejmenování na Ústřední zemědělsko-lesnický archiv, který byl v následujícím roce začleněn do historického oddělení Československé akademie zemědělských věd. To už se ale blížil konec samostatnosti tohoto archivu, který byl od 1. 1. 1956 začleněn do Státního ústředního archivu jako jeho V. oddělení (zemědělsko-lesnické). Nově tedy archiv přešel pod Ministerstvo vnitra.¹⁴

V rámci předávání Ústředního zemědělsko-lesnického archivu se však vyskytly komplikace. Jeden z problémů představovala i knihovna, které se Československá akademie zemědělských věd nechtěla vzdát.¹⁵ Za její správy, která trvala do roku 1959, musely být uvolněny na Těšnově prostory pro knihovnu v roce 1956 zrušeného Ministerstva lesů a dřevařského průmyslu. Proto bylo do prostor zámku v Encovanech převezeno jednak asi 28 000 nezpracovaných svazků pocházejících z různých zámeckých knihoven, jednak „bezenná“ literatura z doby okupace. O knihovnu pečoval od roku 1954 Antonín Blábolil, který provedl v letech 1958 a 1959 první revizi knihovny.¹⁶

Teprve v roce 1960 získalo knihovnu do své správy zemědělsko-lesnické oddělení Státního ústředního archivu sídlící rovněž na Těšnově, přičemž spolu s knihami přešel i Antonín Blábolil.¹⁷ Od roku 1956 došlo k trvalému snížení ročního přírůstku, který napříště jen výjimečně přesahoval hranici 600 svazků (v letech 1966 a 1971). Doplnována byla zejména vlastivědná literatura vydávaná muzei, osvětovými besedami, vlastivědnými kroužky a středisky památkové péče. Během 60. let bylo větší množství knih předáno do jiných institucí. Týkalo se to zejména svazků pocházejících z knihovny ostrovské, konopištské a křivoklátské, které si vesměs převzalo oddělení zámeckých knihoven Knihovny Národního muzea.¹⁸ Počátkem listopadu 1967 měla archivní knihovna obsahovat 46 480 inventovaných svazků. Velikost převzatých knižních sbírek a nevytříděného knižního materiálu se odhadovala přinejmenším

11 Roční přírůstky knihovny v letech 1920 až 1938 se pohybovaly v rozmezí od 478 (rok 1938) do 2 497 (rok 1931) svazků.

12 KNA, Revize, Revisní zpráva o provedené revizi knižního fondu Knihovny Kabinetu dějin zemědělství a lesnictví v Praze II, Těšnov 65. (Za léta 1923–1958), s. 181.

13 NA, ÚZLA, sign. 61/1, inv. č. 114, č. kart. 102 (Konopiště), Seznam knih vybraných ze zámecké knihovny konopištské pro Čsl. státní archiv zemědělský. Ke konopištské knihovně MAŠEK, P. Konopiště [Konopisch-ht]. In: BAUER, M. – BLUM, C. – MAŠEK, P. (eds.). *Handbuch deutscher historischer Buchbestände in Europa. Band 2, Tschechische Republik, Schloßbibliotheken unter der Verwaltung des Nationalmuseums in Prag*. Hildesheim: Olms-Weidmann, 1997, s. 99–101.

14 HELEŠICOVÁ, V. – JUNĚCOVÁ, J. Ústřední zemědělsko-lesnický archiv a jeho začlenění do Státního ústředního archivu. In: *Z dějin Státního ústředního archivu v Praze a jeho předchůdců*. Praha: Státní ústřední archiv, 1995, s. 30–31

15 TAMTĚŽ, s. 32.

16 KNA, Revize, Revisní zpráva o provedené revizi knižního fondu Knihovny Kabinetu dějin zemědělství a lesnictví v Praze II, Těšnov 65. (Za léta 1923–1958), s. 2 a 184.

17 HOFFMANNOVÁ, J. et al. Pracovníci Státního ústředního archivu v Praze a jeho předchůdců. In: BABIČKA, V. aj. *40. výročí Státního ústředního archivu v Praze: 1954–1994*. Praha: Státní ústřední archiv, 1994, s. 133.

18 NA, AR 1968–1975, č. kart. 150, č. j. SÚA 1907/40–1968, Záznam o předání zámeckých knihoven z Ostrova u K. Varů a z Konopiště k instalaci; KNA, Odpisy, [Seznam knih vydaných Knihovně Národního muzea obsahující 2499 položek].

na 30 000 svazků. V této době byla knihovna bývalého Ústředního zemědělsko-lesnického archivu již běžně označována jako Knihovna C.¹⁹

Ústřední knihovnou Státního ústředního archivu byla Knihovna C převzata de iure v roce 1968 a de facto teprve 1979,²⁰ kdy ji tvořilo asi 44 000 zpracovaných svazků a 45 000 nezpracovaných svazků. Nově byla přehodnocena strategie doplňování fondu. Ta se zaměřovala na dějiny zemědělství, lesnictví, myslivosti, základní díla z archivnictví a pomocných věd historických, regionální literaturu v souvislosti s již vytvořenou sbírkou, ekologii ve vztahu k tvorbě krajiny, základní encyklopedie, slovníky apod.²¹ S ohledem na opakující se zatopení v nejspodnějším podlaží knihovny byly od konce 70. let přesouvány vybrané soubory knih do mimopražských depozitářů (Jindice, Broumov a Adršpach).²² Počátkem roku 1996 byla celá Knihovna C sestěhována do nové budovy Státního ústředního archivu na Chodovci, který je od roku 2005 přejmenován na Národní archiv. V současné době je Knihovna C de facto uzavřeným fondem, jelikož jsou doplňovány jen vybrané tituly seriálů.²³

Pro zpracovanou část fondu Knihovna C je k dispozici široké spektrum evidenčních a katalogizačních pomůcek. Od počátku až do současnosti jsou vedeny inventární seznamy. Prvotní podobu nesvázaných listů nahradily od roku 1951 knihy. Místní seznamy jsou opět částečně na listech a částečně v knihách. Listkové katalogy existují jak jmenné, tak předmětové rozdělené podle pravidel zpracování na staré a nové, přičemž katalog periodik je veden zvlášť. Oba jmenné katalogy a katalog periodik byly naskenovány a jsou součástí elektronického katalogu Knihovny Národního archivu, který je dostupný on-line na adrese <http://knihovna.nacr.cz/>.

STARÉ TISKY VE FONDU KNIHOVNA C

Staré tisky byly získávány do knihovny především koupěmi od obchodníků s knihami a také přejímkami. Dary v tomto případě nebyly příliš časté. Hned v prvním roce existence knihovny byl položen základ sedmi starými tisky z 18. století, které kromě jednoho pocházely ze zaniklého Tereziánského ústavu šlechticů. Překvapivě se vesměs jednalo o liturgické knihy. Běžně byly totiž při akvizici upřednostňovány tituly se zemědělskou či lesnickou tematikou. Během první poloviny 20. let se množství starých tisků znatelně navýšilo díky svazkům z Knihovny Českého musea (28), z Vinársko-ovocnické školy v Modre na Slovensku (28) a ze zámku Červené Poříčí (20), Kácov (16) a především Kravaře (158).²⁴ Ve druhé polovině 20. let zaznamenalo doplňování starých tisků výrazný pokles. To se změnilo až v roce 1931 s první dávkou knih ze zámku Ostrov u Karlových Varů, ve které se nacházelo přinejmenším 59 svazků starých tisků. Součástí knih převzatých ve druhé vlně v roce 1934, které již nebyly inventované, bylo dalších 133 tisků do roku 1800. Poslední větší přírůstek za první republiky dosahující necelých 200 svazků se uskutečnil v roce 1937 převážně nákupy. V roce 1939 došlo naopak k dočasnému vrácení knih z Ostrova u Karlových Varů. Po válce bylo získáno několik desítek starých tisků z velkostatků Bor u Tachova (35) a Maršov (58).²⁵ Významná byla přejímka souboru knih

19 KNA, Dokumentace, Zpráva o stavu knihovny Státního ústř. archivu ze dne 29. prosince 1967.

20 KNA, Evidence, ŠATOCHINOVÁ, M. Podrobný soupis evidenčních a katalogizačních pomůcek knihovny SÚA z 31. 5. 1991, s. 35.

21 ŠATOCHINOVÁ, M. Knihovna Státního ústředního archivu, její historie, současný stav a koncepce rozvoje. In: *25 let Státního ústředního archivu v Praze: [příspěvky z odborného semináře konaného ve dnech 19. a 20. září 1979]*. Praha: Státní ústřední archiv, 1980, s. 165.

22 KNA, Dokumentace, Zpráva o knihovně C z 20. 6. 1979.

23 SPÁČILOVÁ, D. Knihovna Národního archivu. *Grand Biblio*. 2009, roč. 3, č. 4, s. 32.

24 Základní informace ke knihovně v Kravařích na Hlučínsku podává KREJČÍK, A. L. *Zámecké knihovny...*, s. [9].

25 Zámeckou knihovnou v Boru u Tachova se zabýval MAŠEK, P. *Zámecké knihovny Tachovska a Stříbrska. Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků*. 1987, roč. 4, č. 1, s. 136–138.

z konopištské knihovny roku 1950, který zahrnoval i 128 starých tisků. Z nich pouze některé byly později zaevidovány. Ve stejné době přišlo na Těšnov s částí knihovny Zemské vyšší školy hospodářské v Táboře také přinejmenším 45 svazků starých tisků. V první polovině 50. let probíhala ještě akvizice starých tisků nákupem i částečně dary. Na přelomu let 1957 a 1958 došlo k poslednímu výraznějšímu přírůstku, kdy bylo inventováno 40 svazků starých tisků z křivoklátské knihovny.²⁶ Tím rozšiřování starých tisků prakticky skončilo. Naopak během 60. let došlo ke snížení jejich počtu, když byly až na výjimky svazky z Ostrova, Konopiště a Křivoklátu předány oddělení zámeckých knihoven Knihovny Národního muzea.

Co se týče stáří starých tisků, tak 96,6 % z nich pochází z 18. století, a to převážně až z druhé půle. Století 16. je zastoupeno necelým jedním procentem. Dvě a půl procenta zástupců připadá na 17. století. Původně byla do Knihovny Československého státního archivu zemědělského zakoupena v roce 1937 i jedna inkunábule, která je však dnes nezvěstná. Jednalo se o základní středověké dílo o zemědělství *Ruralia commoda* od Itala Petra de Crescentiis vytištěné ve Špýru Petrem Drachem snad roku 1492. Patrně ztracené jsou také nejstarší základní práce českého zemědělství *Hospodář* od Jana Brtvína z Ploskovic z roku 1587 a českého rybníkářství *De piscinis* od Jana Dubravie z roku 1547. Momentálně nejstarším titulem ve fondu Knihovna C je *Avli Gellii Noctivm Atticarum libri XIX* od Aula Gellia [2], které bylo vytištěno v roce 1519 v Basileji u Andraese Cratandera (sign. IV A 46 přív.). Ve fondu se nalézají ještě další dva paleotypy, které obsahují rovněž díla antických autorů: *M. Fabii Quintiliani Oratoriarum institutionum lib. XII ...* od Marka Fabia Quintiliana (Kolín nad Rýnem, 1521; sign. IV A 46) a Aristotelovo *Operum Aristotelis Stagiritae ...* (Basilej, 1538; sign. IV A 41).

Jazykové zastoupení je poměrně nevyrovnané. Dominuje němčina s 88,5 %. Na druhém místě stojí francouzština společně s latinou, kdy každý z jazyků má 4,8 %. Čeština se objevuje pouze v devíti případech (0,1 %). Nejstarší knihu tištěnou v českém jazyce představuje pátá část *Diadochu* z roku 1602 od Bartoloměje Paprockého z Hlohov (bez sign.). V pořadí další český titul – *Knihy hospodářské* Kryštofa Fischera – pochází až z roku 1706 a je k dispozici dokonce ve dvou exemplářích (sign. IV B 30). Mezi jazyky se symbolickým zastoupením patří italština, španělština, polština a maďarština. Nejčastějšími místy vydání jsou Vídeň, Praha, Lipsko a Brno. Více než desetkrát se také vyskytují města Halle, Drážďany, Berlín, Frankfurt nad Mohanem, Gotha, Vratislav, Paříž, Výmar, Norimberk a Amsterdam. Z českých a moravských lokalit jsou ještě zastoupeny Olomouc, Opava, Jihlava a Plzeň. Celkově byly staré tisky vyhotoveny především na území Německa, Česka a Rakouska. Již podstatně méně zastoupeny jsou Francie, Polsko, Nizozemí a Itálie. Je možné se setkat také s tisky ze Švýcarska, Maďarska, Slovenska, Rumunska a Dánska. Nejstarší tituly vytištěné na českém území jsou až z konce 16. století. Jedná se o německý překlad *Kroniky české* Václava Hájka z Libočan ze staroměstské tiskárny Mikuláše Strause z roku 1596 (bez sign.) a o dva roky mladší slovníky *Sylva Quadrilingvis Vocabulorum Et Phrasivm ...* Helfricha Emmela a *Nomeclator quadrilinguis ...* z pražské dílny Daniela Adama z Veleslavína (sign. III F 288).

Z hlediska vazby není fond příliš zajímavý. Převládají jednoduché polokožené a kožené vazby. Častější jsou rovněž lepenkové desky potažené modrošedým či barevným papírem. Zhruba 5,5 % svazků prošlo novodobou převazbou. Nepříliš frekventované jsou vazby s pokryvem koženým zdobeným slepotiskem (16), přičemž u některých svazků je dochováno rovněž kování, pergamenovým nebo polopergamenovým. V jednom případě se i na pergamentu vyskytuje slepotisk. Dvě nejstarší vazby pocházejí z první poloviny 16. století. Jedna

²⁶ Přehledné dějiny křivoklátské knihovny podává MAŠEK, P. Křivoklátská knihovna rodu Fürstenbergů. *Sborník Národního muzea*, řada C. 1993, roč. 38, č. 1–2, s. 39–62.

je tvořena dřevěnými deskami a kůží pokrývající hřbet a asi třetinu desek. Původní spony byly odstraněny. Na koženém pokryvu se nachází jednoduchá rámová kompozice, do jejíhož středu byl vytlačen název dané knihy (sign. IV A 41). Ve druhém případě se kožený pokryv nalézá na celém povrchu desek. Opět se vyskytuje rámová kompozice. Dochovány jsou i zbytky kování (sign. IV A 46). Fragmenty ze středověkých rukopisů se až na několik málo drobných proužků ve fondu nevyskytují.

Úzké obsahové zaměření fondu Knihovna C je zřetelné i u starých tisků. Přirozeně se vyprofilovaly věcné skupiny: obecné hospodářství, zahradnictví a ovocnářství, pěstování různých plodin, chov zvířat a zvěrolékařství, lesnictví a lov. Významně zastoupeny jsou rovněž dějiny. Ve fondu se také vyskytují encyklopedie, lexikony a jazykové slovníky. Doloženy jsou i časopisy, které se většinou zaměřovaly na zemědělství. Četnější jsou například též zákoníky, topografie, schematismy a kalendáře.

Provenienční znaky hlavně pro starší období nejsou příliš četné. Nejhonosnější je tištěné celostránkové exlibris Petra Voka z Rožmberka z roku 1609 vyhotovené významným rytcem Jiljím Sadelerem, které je vlepené do konvolutu dvou nejstarších paleotypů [3].²⁷ Ve stejném svazku je také rukopisná poznámka o tom, že v roce 1718 patřil již do knihovny augustiniánů kanovníků v Třeboni (sign. IV A 46).²⁸ Do Knihovny Československého státního archivu zemědělského se tato kniha dostala v roce 1921 ze správy panství v Kácově. Ze stejného zdroje knihovna získala také druhý nejstarší svazek, který původně patřil od roku 1618 bosým augustiniánům na Novém Městě pražském (sign. IV A 41). Z Kácova rovněž pocházel soubor čtyř svazků patřících předtím k prvním knihám kapucínů v Mnichově Hradišti, kterým je v roce 1726 věnovala hraběnka Marie Markéta z Valdštejna, rozená Černínová. Jednalo se jednak o třetí a čtvrtý díl *Collectanea doctorum ...* Agostina Barbosy (Lyon, 1688; sign. IV A 40/1, 2) a o tři díly *Bibliotheca sive Theatrum concionum ...* společně s *Armatura Dei ...* Jiřího Bartholda Pontana z Breitenberka (Kolín nad Rýnem, 1625; sign. IV A 44/1, 2).²⁹ Jeden svazek se dvěma topografiemi rakouských a českých zemí (Frankfurt nad Mohanem, 1649 a 1650) patřil svého času do knihovny augustiniánů kanovníků kanonie sv. Kříže v Augsburgu (sign. IV A 974). Poznámka v knize *Codex Ferdinando-Leopoldinus* (Praha, 1701) svědčí o jejím získání piaristickou kolejí v Benešově roku 1763 (sign. IV A 104).³⁰ V roce 1937 bylo zakoupeno 68 svazků Zedlerova univerzálního lexikonu, které původně patřily poslednímu velehradskému opatovi Filipu Zurimu, který řídil klášter v letech 1763 až 1784 (sign. IV A 711).³¹ Koupí patrně v roce 1943 bylo získáno několik svazků z rozprodávaných zámeckých knihoven smečenské (razítko „BIBLIOTHECA SMEČNENSIS“) a děčínské (vlepené exlibris s textem „EX LIBRIS FRANC COM A THVN-HOHENSTEIN

27 Rožmberskou knihovnou se zabývala: VESELÁ-PRUDKOVÁ, L. *Knihy na dvoře Rožmberků*. Praha: Knihovna Akademie věd ČR, 2005, 359 s.

28 V rámci příslušných kapitol pojednal o knihovně treboňských augustiniánů KADLEC, J. *Klášter augustiniánských kanovníků v Třeboni*. Praha: Karolinum, 2004, s. 216–218.

29 Dějiny kapucínské knihovny v Mnichově Hradišti lze najít v BAJGER, M. F. *Česká františkánská knižní kultura: knihovny minoritů, františkánů a kapucínů v průběhu staletí* [online]. [cit. 2017-09-07]. Ostrava, 2008. Dostupné z: <http://bajger.wz.cz/frk/>. Rigorózní práce. Katedra české literatury, literární vědy a dějin umění Filozofické fakulty Ostravské univerzity.

30 Zejména počátkům knihovny piaristické koleje v Benešově se věnoval: BARTUŠEK, V. Z dějin piaristického knihovnictví v Benešově. In: *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska: sborník z 3. odborné konference. Olomouc, 5.–6. října 1993*. Olomouc: Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR, 1993, s. 66–71.

31 BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích. II. díl, 2. svazek, Mnišské řády*. Praha: Libri, 2004, s. 241.

TETSCHEN“).³² Znakové exlibris Jana Josefa Thuna se nalézají v prvních 192 svazcích Krü-nitzovy *Oeconomische Encyclopädie* ... (Brno a Berlín, 1787–1847; bez sign.; „Joannes Joseph S. R. J. Comes de Thun“). Razítka předchozí instituce, ze které svazky přišly do Knihovny Československého státního archivu zemědělského, nesly důsledně zejména svazky z Boru („FÜRSTLICHE BIBLIOTHEK HAID“), Maršova („HOHENELBER SCHLOSS-BIBLIOTHEK“) a Plas („AMTS-BIBLIOTHEK ZU PLASS F. M.“).

Pro úplnost je třeba zmínit ještě 45 starých tisků z knihovny Zemské vyšší školy hospodářské v Táboře, která nevplynula do fondu Knihovna C a zůstala jako samostatný fond. Až na *Oeconomia ruralis et domestica* ... Jana Colera (Mohuč, 1665; sign. Ba 150) pochází všechny z 18. století. Pouze jeden svazek, který je ve francouzštině, vybočuje z německé většiny. Obsahově převažuje obecné hospodářství. Významná je skupinka čtyř prací věnovaných včelařství, kdy autorem jedné z příruček je i český včelař Josef Antonín Janiš (Praha, 1789; sign. Bf 4). Objevuje se opět zvěrolékařství, zahradnictví s ovocnářstvím apod. Nově je zastoupeno také vinařství a pivovarnictví.

ZÁVĚR

V dnešním fondu Knihovna C v Knihovně Národního archivu na Chodovci se nalézají necelých 1 000 svazků starých tisků, které byly někdejší Knihovnou Československého státního archivu zemědělského shromažďovány již od roku 1920. Význam tohoto celku nespočívá v množství ani stáří, ale v obsahové specializaci na zemědělství, lesnictví atd. Některé ze svazků proto nemusí být v jiných knihovnách běžně dostupné. Případný zájemce o studium starých tisků ze zmíněných oborů může z pohodlí domova zjistit pomocí online katalogu Knihovny Národního archivu, zda se hledané tituly ve fondu nachází, a následně po předregistraci i objednat vybrané svazky k předložení do studovny.

THE OLD PRINTED BOOKS IN THE LIBRARY OF THE FORMER CZECHOSLOVAK STATE AGRICULTURE ARCHIVES

Summary: The Library of the Czechoslovak State Archives of Agriculture was established in 1920. It was initially managed by Adolf Ludvík Krejčík, director of the archive. At first it was in the Strahov monastery. Between 1926 and 1932, it had been located in the House of Agricultural Education in Vinohrady and subsequently moved to the building of the Ministry of Agriculture in Těšnov. Books focused mainly on agriculture and forestry were being acquired especially by purchasing and selecting from libraries of castles and manors taken over by the state. In 1948, the number of registered volumes exceeded 30 000. In 1956, the archive was incorporated into the new State Central Archives, as was the library four years later. Since the middle 1950's, acquisitions to the library stock, newly called Library C, have been reduced. In 1996, the library was moved to a new archive building in Chodovec and in principle it is now a closed library stock.

³² Nejnověji informovali o konci zmíněných knihoven: MAŠEK, P. Zámecké knihovny v okolí Slaného. *Slánský obzor*. 2012, roč. 20, s. 58–69. a ŠUMAN, F. Prodej děčínské zámecké knihovny a její další osudy. In: KRUŠINSKÝ, R. – VINTROVÁ, T. (eds.). *Bibliotheca antiqua 2016: sborník z 25. konference 9.–10. listopadu 2016 Olomouc*. Olomouc: Vědecká knihovna v Olomouci, 2016, s. 104–109. O dějinách druhé z knihoven pojednala LEDINSKÁ, H. Děčínská zámecká knihovna (Příspěvek k dějinám). In: *Z minulosti Děčínska II*. Děčín: ONV Děčín, 1974, s. 194–214.

Library C also contains less than 1,000 volumes of old printed books, mostly from the 18th century. There are three early printed books in the library stock, the oldest dating from 1519. The language of the books is mostly German, Czech prints are represented only marginally (since 1602). The largest number of prints comes from Czech (since 1596), German and Austrian countries. Simple semi-leather and leather bindings predominate. The oldest and most sumptuous provenance character is the printed bookplate of Petr Vok of Rožmberk from 1609.

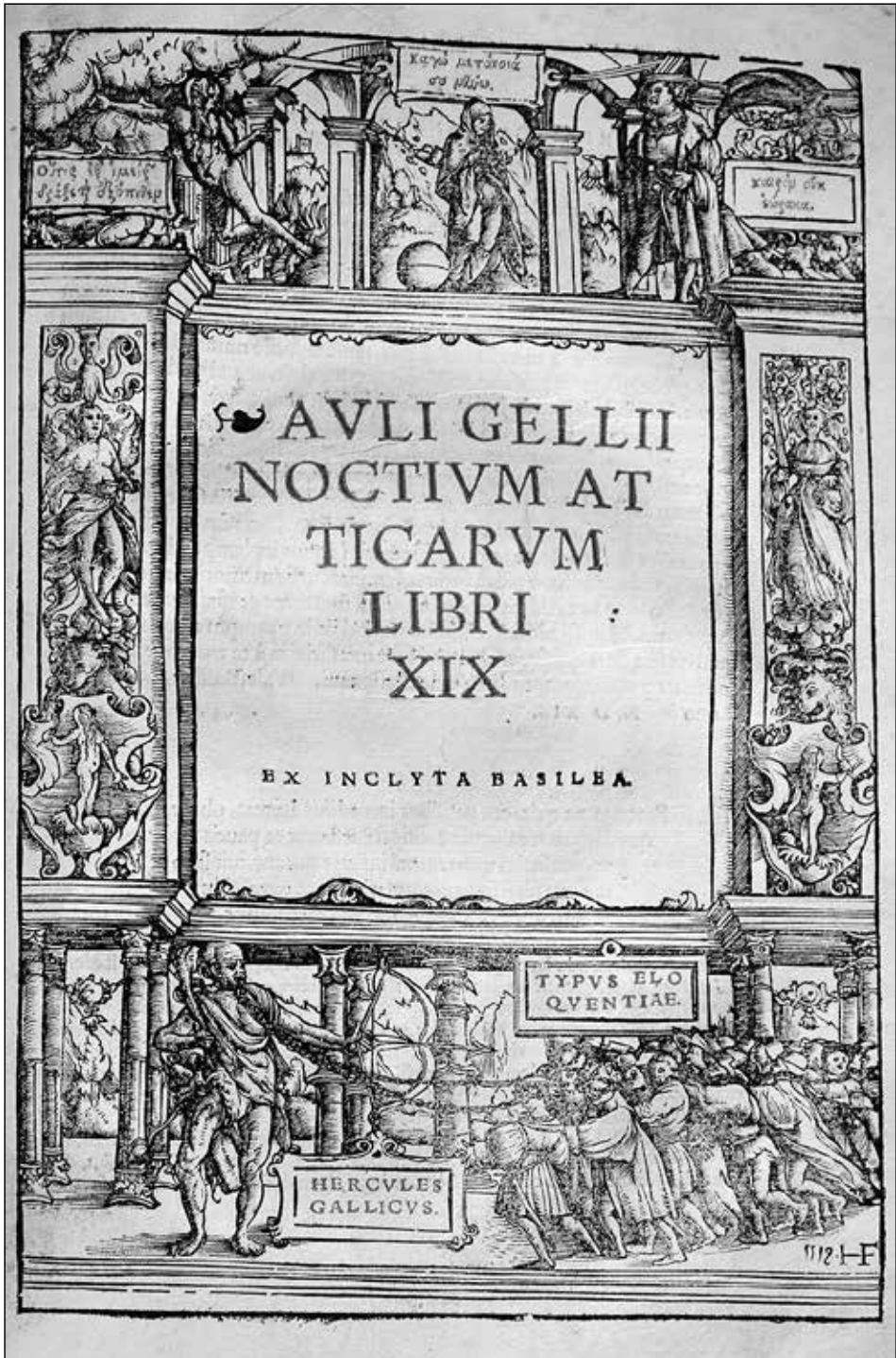
Key words: Archives library, the Czechoslovak State Archives of Agriculture, old printed books.

PhDr. Pavel Trnka, Ph.D. (*1983)

Vystudoval obory archivnictví a historie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Od roku 2014 pracuje v Knihovně Národního archivu, kde spravuje historické fondy a staré tisky. Zajímá se o písemnosti a správu středověkých klášterů, dějiny klášterních knihoven a zlomky středověkých rukopisů.

Obrázek č. 1: Exlibris Knihovny Československého státního archivu zemědělského používané v letech 1920–1939.

Obrázek č. 2: Titulní list paleotypu Avli Gellii Noctium Atticarum Libri XIX (Basilej, 1519) – KNA, fond Knih.C, sign. IV A 46 přív.

Obrázek č. 3: Exlibris Petra Voka z Rožmberka z roku 1609 – KNA, fond Knih.C, sign. IV A 46, přední předšádka verso.